

WPROWADZENIE

W ręce nie tylko fachowych odbiorców, ale i szerokiego grona czytelników interesujących się problematyką tłumaczenia biblijnego, przekazuję piąty już tom monografii z zakresu przekładoznawstwa, leksykologii i tekstologii *Świat awifauny w polskich i czeskich przekładach Pisma Świętego*, stanowiącej owoc projektu badawczego „Świat awifauny w Biblii”. Dotychczas wydane cztery tomy dotyczyły: *sowy i jaskółki* (ŚA I 2013), ptactwa czystego i nieczystego pod względem kultu i rytuału (ŚA II 2014), ptaków z rodziny krukowatych, tj. *kawki, wrony, kruka, gawrona i sójki* (ŚA III 2016), oraz *bociana, ibisa i pelikana* (ŚA IV 2018). Prezentowana książka została poświęcona kolejnym reprezentantom kategorii pojęciowej ptactwa obecnym na kartach *Pisma Świętego – żurawiowi i strusiowi* (czes. *jeřábu i pštrosu*).

Za podstawowy materiał badawczy w niniejszej rozprawie, podobnie jak w poprzednich tomach, posłużyły – jak je określam – bazowe przekłady *Pisma Świętego*, których jest w przedstawianej pracy zawsze **szesnaście** (BK, BO, ČEP, ČSP, B21, PNS, JB, SNC, BG, BJW, NBG, BT, BWP, BW, BP, PNŠ).

Prześledziłem wnikliwie **osiem czeskich tłumaczeń biblijnych**, w tym **dwa staroczeskie** – najbardziej znaną protestancką *Biblię Kralicką* według ostatniego wydania z 1613 roku i katolicką *Biblię Oł-*

muniecką z 1417 roku – oraz **sześć współczesnych**, reprezentujących różne kanony, wyznania i wspólnoty religijne: *Český ekumenický překlad*, *Český studijní překlad*, *Bible. Překlad 21. století*, *Překlad nového světa*, *Jeruzalémskou Bibli*, *Slovo na cestu*.

W przypadku polskojęzycznych edycji *Biblii* starałem się zachować takie same kryteria dotyczące zróżnicowania przekładów. W badaniu uwzględniłem **osiem polskich tłumaczeń biblijnych**, w tym **dwa staropolskie** – protestancką *Biblię Gdańską* z 1632 roku i katolicki przekład ks. Jakuba Wujka z 1599 roku – oraz **sześć współczesnych**: *Nową Biblię Gdańską*, *Biblię Tysiąclecia*, zwaną również Tyniecką, *Biblię Warszawsko-Praską*, przetłumaczoną przez jedną osobę, ks. bpa Kazimierza Romaniuka, *Biblię Warszawską*, zwaną potocznie Brytyjką, *Biblię Poznańską* i *Przekład Nowego Świata* świadków Jehowy.

W celu poszerzenia zakresu badawczego w analizie wzięłem pod uwagę także materiał uzupełniający. Zaprezentowałem wybiórczo **dziesięć** wydań *Pisma Świętego* – cztery w języku czeskim i sześć w języku polskim. Z czeskojęzycznych edycji posłużyły mi tłumaczenia jednoautorskie, tj. trzytomowa edycja *Bible česká* w przekładzie Jana Hejčla, z początku XX wieku, oraz *Pavlikův studijní překlad*, z 2014 roku, dokonany przez Miloše Pavlíka – jako najnowsza pozycja wśród przekładów *Pisma Świętego* na czeskim rynku wydawniczym. Uwzględniłem także staroczeską *Bibli drážďanskou*, pochodzącą z XIV wieku (która niestety, poza nielicznymi fragmentami, nie dochowała się do dzisiaj), oraz staroczeską *Bibli litoměřicko-třeboňskou*, z początku XV wieku.

W przypadku polskojęzycznych przekładów uzupełniających korzystałem ze staropolskiego kalwińskiego wydania *Biblii Brzeskiej* (nazywanej również, od nazwiska fundatora, *Biblią Radziwiłłowską* lub, od miejsca powstania tłumaczenia – *Biblią Pińczowską*) oraz staropolskiego wydania *Biblii Szymona Budnego* (tzw. *Biblii Nieświeskiej*). Spośród współczesnych przekładów wybrałem następujące: *Biblię Jerozolimską*, *Biblię Paulistów*, *Biblię Ekumeniczną* i interlinearny przekład z kodami gramatycznymi i transliteracją Anny Kuśmirek pt. *Hebrajsko-polski Stary Testament. Prorocy*. Oprócz tych bazowych i uzupełniających

wydań *Pisma Świętego* korzystałem dodatkowo jeszcze z wielu innych czeskojęzycznych i polskojęzycznych edycji *Biblii*, pochodzących z różnych okresów.

Niniejsza monografia składa się z dwóch rozdziałów. Kompozycja opisu analizowanych pojęć dotyczących przedstawicieli awifauny w całej rozprawie przebiega zgodnie z porządkiem przyjętym w poprzednich tomach.

Pierwszy rozdział rozpoczynam od podziału taksonomicznego **rodziny żurawie** – łac. *Gruidae*, czes. *čeled' jeřabovítí*, a następnie przywołuję różnorodne definicje zaczerpnięte zarówno ze słowników monolingwistycznych, jak i z atlasów, przewodników, encyklopedii i innych leksykonów. Przedstawiam symbolikę i wartościowanie wzmiankowanego *żurawia* (rozd. 1.1), podaję informacje kulturowe, obyczajowe, etymologiczne, geograficzne, społeczne, zoologiczne, symboliczne, konotacyjne, wartościujące i komentarzowe (włącznie z przykładami dotyczącymi architektury, heraldyki, emblematyki i literatury), sięgając m.in. do analiz zaliczanych do szeroko pojętego nurtu interdyscyplinarnych badań humanistycznych¹. Po przedstawieniu i wyjaśnieniu zaproponowanych zagadnień przechodzę do analizowanego leksemu *żurawia*, czes. *jeřába*, czyli konfrontatywnie badam, jak on jest obecny w urzeczywistnianym procesie translatoologicznym na kartach *Pisma Świętego*.

---

¹ W tym rozdziale i w całej monografii zostały wykorzystane również pomocnicze źródła informacji dotyczące świata zwierząt, a zwłaszcza interesującej nas kategorii pojęciowej ptactwa. Są to dzieła: Arystotelesa, Marka Cyclerona, Pliniusza Starszego, Solinusa, św. Ambrożego z Mediolanu, Horapollona, św. Hieronima ze Strydonu, Kasjodora, św. Grzegorza Wielkiego, św. Izydora z Sewilli, Rabana Maura, Hugona z opactwa św. Wiktora w Paryżu, Hugona z Folieto, Alberta Wielkiego, Brunetto Latiniego, Marca Polo, Claretusa (Mistra Bartoloměje z Chlumce, zwanego Klaretem), Pavla Žídka (Paulusa de Praga), pomocne były także różne traktaty o symbolice zwierzęcej, np. *Aviarium*, *Fizjologi*, lub *Lapidarium* traktujące o symbolice kamieni. W niektórych sytuacjach przywoływałem pisma średniowiecznej benedyktyńskiej uzdrowicielki Hildegardy z Bingen, która posiadała różnorodną i bogatą wiedzę na temat ptaków w medycynie.

Przywołuję dwa wersety biblijne, oba pochodzące ze *Starego Testamentu* (por. Iz 38,14 i Jr 8,7), w których został bezpośrednio wymieniony opisywany reprezentant awifauny (oczywiście w zależności od rodzaju tłumaczenia). Trzeba jednak zaznaczyć, że w zaprezentowanej zarówno wewnątrzjęzykowej, jak i międzyjęzykowej analizie – w przypadku niektórych czeskich i polskich przekładów tekstów *Pisma Świętego* – mamy do czynienia z wersetami biblijnymi, w których konceptualizowany żuraw, czes. *jeřáb*, nie został w procesie translacyjnym uwzględniony (por. przekłady bazowe: BO, B21, PNS, BJW, PNŚ, jak również uzupełniające: BD i BPaul). Zdarzają się także sytuacje, że główny bohater ornitofauny został wymieniony, ale w innej kolejności wobec pozostałych ptaków występujących w analizowanych czeskich i polskich przetłumaczonych wersetach, co dokładnie odzwierciedlają sporządzone tabele 1 i 2 na końcu pierwszego rozdziału – włącznie z podaną frekwencją i przeliczeniem procentowym.

W drugim rozdziale koncentruję się na awifaunistycznym komponencie leksykalnym *struś*, czes. *pštros*, określającym największego przedstawiciela ptactwa w *Biblii*. Metodologia badawcza jest identyczna, jak w rozdziale pierwszym. Wyszczególnionych zostało jedenaście przykładów z kart *Pisma Świętego* (Kpł 11,16; Pwt 14,15; Hi 30,29; Hi 39,13; Hi 39,17; Iz 13,21; Iz 34,13 i Iz 34,11 oraz Jr 50,39; Lm 4,3; Mi 1,8), w których ten ptak występuje. Ponownie jak w przypadku żurawia, czes. *jeřába*, opisywany w rozdziale *struś*, czes. *pštros*, został zlokalizowany tylko w *Starym Testamencie*. W piątym przykładzie (Hi 39,17) mamy do czynienia z marginalnym występowaniem tego leksemu, por. zwłaszcza współczesny przekład *Biblii Poznańskiej*. W pozostałych czeskich i polskich uwzględnionych edycjach (BK, BO, ČEP, ČSP, B21, PNS, JB, SNC, BG, BJW, NBG, BT, BWP, BW, PNŚ oraz BČ, PSP, BBrz, BB, BJ, BPaul, BEk) występują w omawianym wersecie wszędzie zaimki odnoszące się do rodzaju zarówno męskiego (pol. *struś*, czes. *pštros*), jak i żeńskiego (pol. *strusica*, czes. *pštrosice*) z wcześniej wzmiankowanego wersetu Hi 39,13, w którym występowały rzeczowniki określające wybranego do analizy reprezentanta awifauny.

Podczas systematycznej lektury niniejszej monografii można się przekonać, że zastosowanie konfrontatywnego porównania i metody komparatystycznego badania w analizie próbki kilku czeskich i polskich przekładów biblijnych pozwala dostrzec w przypadku niektórych tłumaczeń *Pisma Świętego* – jak to ostatnio określam – absolutny zamęt terminologiczny, spowodowany trudnościami identyfikacyjnymi i interpretacyjnymi opisywanych leksemów świata awifaunistycznego, pochodzących najczęściej z języka hebrajskiego, a w niektórych przypadkach z przekładów pośrednich, tj. z greki i łaciny (por. *Septuagintę* i *Wulgatę*).